

UDC (УДК) 343.2
JEL Classification: K 40; K 42

Ладиченко Віктор Валерійович,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(Київ, Україна)
e-mail: ndi_land_law@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7823-7572

Головко Людмила Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(Київ, Україна)
e-mail: golovko_l@nubip.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3742-2827

Висоцький Володимир Мирославович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
адміністративного права та адміністративного процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: volodya.vysot@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-6010-6614

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Анотація. Проаналізовано правове регулювання протидії та запобігання домашньому насильству в країнах Східної Європи на прикладі Чехії та Словаччини. Виокремлено низку позитивних рішень, які містяться в законодавстві вказаних країн. Зазначено актуальність не тільки запровадження обов'язкових психологічних програм для кривдників, які вчинили домашнє насильство, та просвітницьких програм у школах для навчання учнів тематиці доброзичливого толерантного співжиття членів родини, а й розроблення викладання зазначеної тематики. Зауважено, що запозичення досвіду Чехії та Словаччини щодо системності протидії домашньому насильству є надзвичайно важливим для України.

Ключові поняття: домашнє насильство, протидія домашньому насильству, національні програми дій із запобігання домашньому насильству, захист жінок від домашнього насильства.

Ladychenko Viktor,

Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of International Law and Comparative Law,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: ndi_land_law@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7823-7572

Golovko Liudmyla,

PhD (Law), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Law and Comparative Law,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: golovko_l@nubip.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3742-2827

Vysotskyi Volodymyr,

PhD (Law), Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Administrative Law
and Administrative Process,

Lviv State University of Internal Affairs

(Lviv, Ukraine)

e-mail: volodya.vysot@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-6010-6614

COMBATING DOMESTIC VIOLENCE IN EASTERN EUROPEAN COUNTRIES

Abstract. The analysis of legal regulation of counteraction and prevention of domestic violence in the countries of Eastern Europe was carried out on the example of the Czech Republic and Slovakia. A number of positive decisions were highlighted, which are contained in the legislation of the above-mentioned countries. The relevance not only of the introduction of general psychological programs for offenders who have committed domestic violence and educational programs in schools for teaching students the topic of benevolent tolerant coexistence of family members, but also development of methodology of teaching of this topic was indicated. It was noted that the use of the experience of the Czech Republic and Slovakia in the systematic approach to combating domestic violence is extremely important for Ukraine.

Having studied the practice of combating domestic violence in Eastern Europe, we have drawn the following conclusions. In general, the National Action Plans for the Prevention of Domestic and Gender-Based Violence are based on four topics, namely: actual assistance to victims of domestic violence by ensuring the availability of specialized social services; work with offenders; educational work for workers who have contacts with victims of domestic violence; dissemination of information on the state of domestic violence in order to prevent it and change the attitude of society to domestic violence, as well as on the bodies and services that can be contacted in case of domestic violence. The value of the Czech experience in combating domestic violence lies in its systematic nature. The main directions of measures include: legal reform on this issue, improving the activities of law enforcement agencies, development of social services; educational programs, rehabilitation programs. The Czech experience is relevant not only for the introduction of mandatory psychological programs for abusers and educational programs in schools to work with students on the promotion of friendly and tolerant coexistence of family members, but also the development of methods for teaching this issue. Slovakia's positive experience is the development of the Methodology for Police Officers' Response to Domestic Violence.

Key concepts: domestic violence, combating domestic violence, national action programs on prevention of domestic violence, protection of women from domestic violence.

DOI 10.32518/2617-4162-2021-4-62-68

Вступ

Існування домашнього насильства є загально-світовою проблемою, для боротьби з якою різні держави намагаються вдосконалити відповідне законодавство, створити органи та механізми, які б допомагали ефективно боротися із цим ганебним явищем. Значне позитивне зрушення у напрямі вдосконалення законодавства у сфері запобігання виникненню домашнього насильства зумовила Стамбульська конвенція. Вона стала взірцем для реформування законодавства у цій сфері в окремих країнах і сприяла тому, щоб тематика домашнього насильства не замовчувалася у суспільстві, розумілася не як приватна, а як суспільна проблема, з якою необхідно боротися на державному рівні. Проте, не всім країнам вдалося досягти однакового успіху в реалізації положень Конвенції. Тому вивчення зарубіжного досвіду в зазначеній сфері є актуальним. Це дає змогу запозити

чити зарубіжні практики, які виправдали себе й отримали схвальні відгуки у суспільства. В Чехії та Словаччині реформування протидії насильству в сім'ї здійснювалося в подібних до українських вихідних умовах і було доволі успішним, тому вивчення досвіду цих країн заслуговує на увагу.

Проблематика домашнього насильства є не новою і її вивчало чимало вчених. Так, Н. В. Леськів у своєму дослідженні розглядала адміністративно-правове забезпечення захисту дітей від домашнього насильства. Дослідниця зауважує, що результативність захисту дітей від домашнього насильства залежить від якості нормативно-правових актів у цій сфері, зокрема спрямованих на врегулювання адміністративно-правової відповідальності за вчинення насильства у сім'ї [1, с. 6]. М. Ю. Самченко також у дисертації приділяла увагу захисту неповнолітніх від домашнього

наси́льства, але акцентуючи на кримінологічній характеристиці та попередженні домашнього насильства. Авторка доводить, що вчинення насильства над неповнолітніми і види насильства залежать від типу сім'ї, а саме: в благополучних сім'ях учиняється головню психічне насильство, в неблагополучних – фізичне насильство [2, с. 7].

О. В. Ковальова досліджувала адміністративно-правову відповідальність за вчинення домашнього насильства. Дослідниця доводить неефективність застосування штрафів як покарання за вчинення домашнього насильства, оскільки вони сплачуються із сімейного бюджету або самою особою, що зазнала насильства в сім'ї, і зазвичай не мають жодного виховного впливу [3, с. 63].

Ю. М. Слухаєнко вивчав кримінологічну характеристику домашнього насильства. Автор стверджує, що виявлення рис, характерних особі, схильній до насильства в сім'ї, є важливим для запобігання домашньому насильству в майбутньому [4]. Н. О. Ліщук також досліджувала проблематику захисту жінок від насильства за допомогою норм кримінального права. Дослідниця вважає ефективним засобом протидії насильству стосовно жінок застосування обмежувальних приписів [5, с. 13].

Проблеми протидії домашньому насильству досліджували також І. О. Ієрусалімов, О. І. Литвинчук, В. І. Ієрусалімов, К. В. Довгунь, Н. Ю. Романишин, Н. В. Лесько [6; 7; 8; 9], акцентуючи на необхідності співпраці суб'єктів, що протидіють домашньому насильству.

Однак правове регулювання протидії домашньому насильству та практика його застосування в країнах Східної Європи, зокрема з позиції розкриття змісту національних програм щодо запобігання домашньому насильству, все-таки є актуальним та нагальним і потребує ґрунтовного наукового аналізу.

Метою статті є аналіз стратегічних документів і законодавства Чехії та Словаччини у сфері запобігання домашньому насильству й узагальнення досвіду цих країн, який можна використати в Україні.

1. Правове регулювання протидії домашньому насильству в Чехії

У січні 2007 року в Чехії набув чинності Закон № 135/2006 «Про попередження насильства в сім'ї» [10]. Із прийняттям вищезазначеного нормативно-правового акта, Чехія, як й інші європейські країни, намагається комплексно підійти до вирішення проблеми домашнього насильства. Закон окреслив головні сфери державної політики, спрямовані на запобігання домашньому насильству, встановив правові засоби протидії

цьому ганебному явищу, зокрема спеціальні заходи, такі як виселення кривдника зі спільного житла. Закон також регулює умови надання правової, психологічної та соціальної допомоги жертвам домашнього насильства в кризових центрах, а також діяльність різноманітних громадських організацій, спрямовану на протидію домашньому насильству і допомогу особам, які зазнали насильства.

Для імплементації положень Закону «Про попередження насильства в сім'ї» [10] в Чехії, із 2007 року почали працювати кризові центри, які надають соціально-психологічну допомогу жертвам домашнього насильства. У разі існування загрози повторного домашнього насильства, згідно з Законом, особам, яким загрожує насильство, надається судова допомога шляхом виселення кривдника зі спільного з жертвою помешкання.

Для застосування законодавства на практиці були здійснені системні заходи з навчання працівників поліції, соціальних працівників, суддів, лікарів, працівників органів соціально-правової охорони дітей, адміністративних комісій, органів місцевого самоврядування та інших фахівців, які мають контакт з жертвами домашнього насильства, котрі мали значний позитивний ефект.

01 січня 2009 року набрав чинності Закон «Про поліцію» № 273/2008 [11], який вніс зміни до законодавства, виходячи з досвіду реалізації законодавства на практиці впродовж року. Закон спростив процедуру виселення кривдника зі спільного помешкання. На працівників поліції більше не покладено обов'язок видавати формальне рішення, зникла потреба в складній процедурі доручення рішення адміністративного органу, а також зникла потреба у дослідженні дотримання строків виселення кривдника в апеляційному провадженні. Позитивною ознакою вказаних змін є також виключення ризиків процесуальних правопорушень, а спрощення роботи працівників поліції дає змогу зосередитися на практиці на правильноному визначенні кваліфікаційних ознак домашнього насильства.

Кримінальним кодексом Чехії передбачено кримінальну відповідальність за вчинення домашнього насильства [12]. Запровадження кримінальної відповідальності було необхідним кроком у підготовці до ратифікації Стамбульської конвенції.

2. План дій Чехії з запобігання домашньому та гендерному насильству на 2019–2022 рр.

План дій з запобігання домашньому та гендерному насильству на 2019–2022 рр. допомагає комплексно підійти до вирішення проблематики домашнього насильства. Одним із його завдань

є проведення аналізу сучасного стану домашнього насильства в державі, визначення кількості вчинюваних правопорушень у цій сфері, здійснення аналізу ефективності законодавства, спрямованого на протидію домашньому насильству, а також аналіз пропозицій щодо внесення змін до нього. Національний план дій визначив головні цілі та заходи для протидії домашньому насильству. Йдеться про реалізацію заходів у сфері запобігання домашньому насильству в освітній сфері, проведення досліджень із цієї проблематики, скоординовану допомогу жертвам домашнього насильства, запровадження терапевтичних програм для кривдників, які вчинили домашнє насильство, поліпшення законодавчого забезпечення протидії домашньому насильству. Метою Національного плану дій є реалізація ефективних заходів для запобігання та припинення насильства у сім'ї.

До заходів у рамках Плану дій з запобігання домашньому та гендерному насильству на 2019–2022 рр. [13] належать:

– інформаційні кампанії, спрямовані на інформування громадськості про проблематику домашнього насильства (створення брошур для громадськості, оздоровчих центрів, будинків для матері й дитини, соціальних та інформаційних служб); інформаційні кампанії, спрямовані на інформування громадськості про доступність соціальних послуг для людей, яким загрожує домашнє та гендерне насильство, й їхніх дітей; інформаційні кампанії, спрямовані на інформування жертв домашнього насильства про їхні права та способи їх забезпечення; інформаційна кампанія, спрямована на інформування громадськості (з акцентом на молодь та підлітків) щодо проблеми кібернасильства та «насильства на побаченнях»;

– освітні кампанії в школах (освітні програми у школах для роботи з учнями з тематики пропаганди доброзичливого толерантного співжиття членів родини; розроблення методики викладання зазначеної проблематики; проведення опитування щодо способу, змісту й обсягу освіти з цієї проблематики у початкових і середніх школах, зокрема визначення потреб шкіл з погляду методичного забезпечення в цій сфері та надання професійно-методичного супроводу; включення питань роботи з емоціями, створення позитивних стосунків з однолітками та ненасильницького вирішення конфліктів до освітніх програм початкових і середніх шкіл; реалізація проєкту, орієнтованого на освіту педагогічних працівників та студентів педагогічних факультетів у сфері сексуального насильства; постійна освіта класних керівників, педагогічних консультантів, шкільних методистів у сфері запобігання домашньому та гендерному насильству

шляхом проведення конференцій, семінарів та тренінгів, орієнтованих саме на цю тематику; освітня діяльність громадських організацій та надавачів соціальних послуг у сфері домашнього та гендерного насильства, гендерних стереотипів та причин домашнього насильства, що фінансується фондами Норвегії);

– забезпечення систематичного збору й аналізу даних у сфері домашнього та гендерного насильства (створення Методології систематичного та порівняного збору даних у сфері домашнього та гендерного насильства; здійснення системного збору даних у сфері домашнього та гендерного насильства; створення відомчої експертної групи з забезпечення систематичного збору даних у сфері домашнього та гендерного насильства; систематичний збір даних про випадки та наслідки домашнього та гендерного насильства у закладах охорони здоров'я на основі експериментального вибіркового опитування; впровадження дослідної діяльності у сфері домашнього та гендерного насильства, спрямованої на вдосконалення системи роботи з винуватцями такого насильства й особами, яким загрожує таке насильство, врахування результатів цієї діяльності у концептуальних та стратегічних документах);

– врахування проблематики домашнього та гендерного насильства у відповідних концептуальних стратегічних і методологічних документах (проблематика попередження домашнього й гендерного насильства врахована у концептуальних стратегічних та методологічних документах щодо запобігання злочинності та боротьби з торгівлею людьми; запобігання домашньому та гендерному насильству враховується у концептуальних стратегічних та методологічних документах щодо захисту та зміцнення здоров'я та профілактики захворювань, методичних рекомендацій щодо запобігання насильницькій поведінці дітей та молоді, методичних рекомендацій щодо захисту прав дитини та сімейної політики);

– забезпечення доступності спеціалізованих соціальних послуг для людей, яким загрожує домашнє та гендерне насильство (аналіз доступності спеціалізованих соціальних послуг для осіб, яким загрожує домашнє та гендерне насильство відповідно до стандартів Ради Європи (включаючи послуги для дітей, яким загрожує домашнє насильство; фінансова підтримка спеціалізованих таємних притулків для людей, яким загрожує домашнє та гендерне насильство (зокрема забезпечення врахування конкретних потреб певних груп людей – наприклад, людей похилого віку або людей з інвалідністю); підтримка телефонної кризової допомоги жертвам сексуального

насильства; сприяння доступності безпечного житла для всіх осіб, яким загрожує домашнє насильство (незалежно від віку, статі, кількості дітей тощо), наприклад, шляхом надання житла із регульованою орендною платою чи інші форми «соціального» житла; підтримка наявності мережі послуг професійної допомоги дітям у зв'язку з виявленням домашнього насильства; розроблена методика для ранньої ідентифікації дітей, яким загрожує домашнє насильство, визначення ризиків та відповідні процедури для фахівців, що контактують з дітьми, встановлені стандарти роботи з дітьми, яким загрожує домашнє насильство).

У Чехії також постійно проводяться конференції, присвячені проблематиці домашнього насильства. Новим підходом є те, що тематика цих конференцій і терміни проведення плануються в Плані дій з запобігання домашньому та гендерному насильству, відповідальними за їх проведення є Міністерство освіти, молоді та спорту, а результати таких конференцій оприлюднюються в мережі інтернет, що теж сприяє обізнаності громадськості з проблематикою домашнього насильства. Метою конференцій є посилення фахових дискусій про актуальні теми у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й обмін думками. Конференції сприяють координації наукових досліджень у цій сфері, а результати досліджень більш ефективно використовуються на практиці. Планування конференцій у Плані дій допомагає визначенню тематики, де є недостатня кількість досліджень і сприяє заповненню цих прогалів. Необхідні дослідження у цій сфері також реалізуються на базі закладів вищої освіти і в рамках окремих проєктів, і в межах бакалаврських, магістерських та дисертаційних праць.

3. Правове регулювання протидії домашньому насильству в Словаччині

У Словаччині для відкриття кримінального провадження проти кривдника, який учинив насильство у сім'ї, не потрібний дозвіл постраждалої особи. Мало того, розгляд таких справ відбувається у скорочені строки. Законодавство дає можливість розпочати розгляд цієї категорії справ до 48 годин від моменту вчинення домашнього насильства [14]. Пришвидшені строки розгляду справ, безперечно, є позитивним досвідом, вартим запозичення. Швидке представлення особи, яка вчинила насильство у сім'ї, перед судом запобігає її втечі та сприяє запобіганню продовження насильства.

Засаду, що право на охорону життя і здоров'я має перевагу перед охороною права власності, відображено і в Цивільному кодексі Словаччини. В § 142 Цивільного кодексу встанов-

лено право суду прийняти рішення про обмеження права одного із подружжя користуватися спільним помешканням [15]. Водночас важливою є відміна положення, яке зобов'язувало забезпечити місце проживання для партнера, який учинив насильство у сім'ї.

Для полегшення роботи працівників поліції у Словаччині було розроблено Методику дій у випадку виявлення домашнього насильства [16]. У Методиці детально розглядається послідовність діяльності працівників поліції після прибуття на місце злочину, контакту з обома сторонами, послідовність збирання інформації і вирішення проблем працівниками поліції. Працівники поліції зобов'язані інформувати жертву домашнього насильства не тільки про її права, а й про можливість отримання подальшої допомоги і підтримки. Частиною методики є також обов'язковість надання контактів організацій, які допомагають жертвам домашнього насильства.

Висновки

Опрацювавши практику протидії домашньому насильству в країнах Східної Європи, нами зроблено такі висновки. Загалом основою стратегічних документів у сфері протидії домашньому і гендерному насильству є чотири напрями: надання допомоги жертвам домашнього насильства шляхом забезпечення доступності спеціалізованих соціальних послуг; робота з кривдниками; навчання представників окремих професій, які в своїй професійній діяльності контактують з жертвами домашнього насильства, шляхом проведення різноманітних курсів, круглих столів тощо, спрямованих на поліпшення їхньої обізнаності з проблематикою домашнього насильства, найбільш дієвими методами допомоги особам, які зазнали насильства, найкращими методами спілкування і психологічної допомоги; проведення інформаційних кампаній для широкої громадськості, спрямованих на зміну ставлення громадян до домашнього насильства, переконання населення про те, що домашнє насильство не є приватною справою.

Цікавим є досвід Чехії щодо навчання учнів проблематиці домашнього насильства. Для ефективного викладання цієї тематики в загальноосвітніх школах розроблено методику викладання, яку було поширено в навчальних закладах.

Позитивним досвідом Словаччини потрібно вважати розроблення алгоритму дій для працівників поліції у разі виявлення домашнього насильства у виді спеціальної методики. Однією з найважливіших частин цієї методики є контакти організацій, які надають допомогу жертвам домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-р юрид. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2019. 39 с.
2. Самченко М. Ю. Кримінологічна характеристика та попередження сімейного насильства щодо неповнолітніх : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Львів, 2011. 18 с.
3. Ковальова О. В. Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства: особливості впровадження нового законодавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 2. С. 60–63.
4. Слухаєнко Ю. М. Криміналістична характеристика домашнього насильства. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 3 (91). С. 295–306.
5. Лішук Н. О. Насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок: причини та запобігання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Львів, 2020. 19 с.
6. Ієрусалимов І. О., Литвинчук О. І., Ієрусалимов В. І. Історично-правові аспекти протидії насильству в сім'ї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 86. С. 269–281.
7. Довгунь К. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2021. 20 с.
8. Романишин Н. Ю. Організаційно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері протидії домашньому насильству. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 1. 2020. С. 78–81.
9. Лесько Н. В. Загальна характеристика статусу суб'єктів попередження насильства в сім'ї. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 837. С. 87–91.
10. Zákon České národní rady ze dne 14. března 2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. *Sbírka zákonů České Republiky č. 135/2006 Sb.*
11. Zákon České národní rady ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. *Sbírka zákonů České Republiky č. 273/2008 Sb.*
12. Zákon České národní rady ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník. *Sbírka zákonů České Republiky č. 40/2009 Sb.*
13. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 – 2022. URL: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>
14. Zákon Slovenskej národnej rady: Trestný poriadok č. 301/2005. *Zbierka zákonov č. 301/2005. – čiastka 130/2005*
15. Občiansky zákonník Československej socialistickej republiky z 25. októbra 1964 č. 40/1964 Zb. URL: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/>
16. Mátel A. Naše možnosti pomoci ženám – obetiam domácího násilí. URL: https://www.researchgate.net/profile/Andrej-Matel/publication/267241359_NASE_MOZNOSTI_POMOCI_ZENAM_-_OBETIAM_DOMACEHO_NASILIA/links/54c3d37d0cf256ed5a927d5f/NASE-MOZNOSTI-POMOCI-ZENAM-OBETIAM-DOMACEHO-NASILIA.pdf

References

1. Les'ko N. V. (2019). Administraty'vno-pravove zabezpechennya formuvannya ta realizaciyi derzhavnoyi polity'ky' u sferi zaxy'stu ditej vid nasy'l'stva ta inshy'x proty'pravny'x dij : avtoref. dy's. ... doktor yury'd. nauk : 12.00.07 [Administrative and legal support for the formation and implementation of state policy in the field of protection of children from violence and other illegal actions: author's ref. dis. ... Doctor of Juridical Science: 12.00.07]. Ky'yiv [in Ukr.].
2. Samchenko, M. Yu. (2011). Kry'minologichna xaraktery'sty'ka ta poperedzhennya simejnogo nasy'l'stva shhodo nepovnolitnix : avtoref. dy's. ... kand. yury'd. nauk : 12.00.08 [Criminological characteristics and prevention of domestic violence against minors: author's ref. dis. ... Candidate of Juridical Science: 12.00.08]. L'viv [in Ukr.].
3. Koval'ova, O. V. (2018). Administraty'vna vidpoval'nist' za vchy'nennya domashn'ogo nasy'l'stva: osoby'vosti vprovadzhennta novogo zakonodavstva [Administrative responsibility for committing domestic violence: features of the implementation of new legislation]. *Pivdenoukrayins'ky'j pravny'chy'j chasopy's (South Ukrainian Law Journal)*, 2, 60–63 [in Ukr.].
4. Sluxayenko, Yu. M. (2020). Kry'minalisty'chna xaraktery'sty'ka domashn'ogo nasy'l'stva [Forensic characteristics of domestic violence]. *Visny'k LDUVS im. E. O. Didorenka (Bulletin of LDUVS named after E.O. Didorenko)*, 3 (91), 295–306 [in Ukr.].
5. Lishuk, N. O. (2020). Nasy'l'ny'cz'ki diyi, shho vchy'nyayut'sya shhodo zhinok: pry'chy'ny'ta zapobigannya : avtoref. dy's. ... kand. yury'd. nauk : 12.00.08 [Violent actions against women: causes and prevention: author's ref. dis. ... Candidate of Juridical Science: 12.00.08]. L'viv [in Ukr.].

6. Iyerusalimov, I. O., Ly'tvy'nchuk, O. I., Iyerusalymov, V. I. (2019). Istory'chno-pravovi aspekty' proty'diyi nasy'l'stvu v sim'yi [Historical and legal aspects of combating domestic violence]. *Visny'k Lugans'kogo derzhavnogo universy'tetu vnutrishnix sprav imeni E.O. Didorenka (Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko)*, 86, 269–281 [in Ukr.].
7. Dovgun', K. V. (2021). Administraty'vno-pravovi zasady' diyal'nosti sub'yektiv, shho zdiysnyuyut' zakhody' u sferi zapobigannya ta proty'diyi domashn'omu nasy'l'stvu : avtoref. dy's. ... kand. yury'd. nauk : 12.00.07 [Administrative and legal bases of activity of the subjects which are carrying out actions in the field of prevention and counteraction to domestic violence: the author's ref. dis. ... Candidate of Juridical Science: 12.00.07]. Ky'yiv [in Ukr.].
8. Romany'shy'n, N. Yu. (2020). Organizacijno-pravove zabezpechennya formuvannya ta realizaciyi derzhavnoyi polityky' u sferi proty'diyi domashn'omu nasy'l'stvu [Organizational and legal support for the formation and implementation of state policy in the field of combating domestic violence]. *Aktual'ni problemy'vitchy'znyanoi yury'sprudenciyi (Actual problems of domestic jurisprudence)*, 1, 78–81 [in Ukr.].
9. Les'ko, N. V. (2016). Zagal'na khaktery'sty'ka statusu sub'yektiv poperedzhennya nasy'l'stva v sim'yi [General characteristics of the status of subjects of prevention of domestic violence.]. *Visny'k Nacional'nogo universy'tetu «L'viv's'ka politexnika» (Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»)*, 837, 87–91 [in Ukr.].
10. Zákon České národní rady ze dne 14. března 2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Sbírka zákonů České Republiky č. 135/2006 Sb.
11. Zákon České národní rady ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. Sbírka zákonů České Republiky č. 273/2008 Sb.
12. Zákon České národní rady ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník. Sbírka zákonů České Republiky č. 40/2009 Sb.
13. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 – 2022. Retrieved from <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>
14. Zákon Slovenskej národnej rady: Trestný poriadok č. 301/2005. Zbierka zákonov č. 301/2005. – čiastka 130/2005
15. Občiansky zákonník Československej socialistickej republiky z 25. októbra 1964 č. 40/1964 Zb. Retrieved from <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/>
16. Mátel A. Naše možnosti pomoci ženám – obetiam domácího násilía. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Andrej-Matel/publication/267241359_NASE_MOZNOSTI_POMOCI_ZENAM_-_OBETIAM_DOMACEHO_NASILIA/links/54c3d37d0cf256ed5a927d5f/NASE-MOZNOSTI-POMOCI-ZENAM-OBETIAM-DOMACEHO-NASILIA.pdf

*Стаття: надійшла до редакції 23.10.2021
прийнята до друку 21.11.2021
The article: is received 23.10.2021
is accepted 21.11.2021*